

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΔΕΝ ΥΠΗΡΞΕ ΕΤΣΙ!

Σημειώσεις από τις παρεμβάσεις του Ντάβιντε Πρόσπερι στην
Ημερίδα έναρξης των ενηλίκων και των φοιτητών της
Κοινωνίας και Απελευθέρωσης
Μεντιολάνουμ Φόρουμ, Ασάγκο (Μιλάνο), 30 Σεπτεμβρίου 2017

**Σημειώσεις από τις παρεμβάσεις του Ντάβιντε Πρόσπερι
στην Ημερίδα έναρξης των ενηλίκων και των φοιτητών
της Κοινωνίας και Απελευθέρωσης
Μεντιολάνουμ Φόρουμ, Ασάγκο (Μιλάνο), 30 Σεπτεμβρίου 2017**

ΧΟΥΛΙΑΝ ΚΑΡΟΝ

Ζητούμε εκείνη την πνευματική φτώχεια που ο Ανώνυμος του Μαντσόνι μας έκανε να επιθυμούμε πολλές φορές εφέτος, γιατί δίχως αυτή δεν έχουμε την κατάλληλη διάθεση να ξεκινήσουμε και όλα καθίστανται περιττά. Ας τη ζητήσουμε τραγουδώντας το πνευματικό άσμα.

Έλθε Αγιο Πνεύμα

The things that I see

Negrasombra

ΝΤΑΒΙΝΤΕ ΠΡΟΣΠΕΡΙ

Καλώς ήρθατε. Προπάντων χαιρετούμε όλους τους παρόντες και τις πόλεις συνδεδεμένες στην Ιταλία και το εξωτερικό γι' αυτή τη στιγμή με την οποία θέλουμε να ξεκινήσουμε τη χρονιά. Θα ήθελα να αρχίσω επαναπροτείνοντας το ερώτημα των Πνευματικών Ασκήσεων της Αδελφότητας στο οποίο επικεντρωθήκαμε αυτό το καλοκαίρι: «Η σωτηρία έμεινε ενδιαφέρουσα για μένα;». Αυτή η λέξη, που συχνά λησμονούμε εμπρός στις δυσκολίες, στις ασυνέπειες και τους μόχθους της ζωής, ξαφνικά μας έγινε πάλι οικεία. Η λέξη *σωτηρία* έχει μέσα της όλη την αίσθηση του ορίου μας, της μικρότητάς μας, δηλαδή της μηδαμινότητάς μας: παρόλα αυτά, εμπεριέχει επίσης την επιθυμία για την εκπλήρωση εκείνου του μεγαλείου για το οποίο η καρδιά μας αισθάνεται πλασμένη. Ωστόσο, βλέπουμε πως η σωτηρία μας φαίνεται άφθαστη, διότι νιώθουμε ότι δεν την αξίζουμε (τουλάχιστον όποιος έχει έστω μια ελάχιστη αυτοσυνειδησία δεν μπορεί να μην το έχει σκεφτεί ποτέ) και θεωρούμε πως όλοι οι κόποι μας δεν αρκούν προκειμένου να την ξανακερδίσουμε. Τουναντίον, η υπόθεση του Ιησού εμπρός στον Ζακχαίο, όπως έλεγε ο

Καρόν στις Ασκήσεις, ανατρέπει εντελώς το ζήτημα. Γράφει το Ευαγγέλιο κατά Λουκάν: «Σήμερα η σωτηρία μπήκε σ' αυτό το σπίτι» (πρβ. *Λκ* 19,1-10). Η σωτηρία είναι ο Χριστός, το πρόσωπό Του, το βλέμμα Του εξέπεσε πάνω σε εμάς και τούτο μας άλλαξε. Δεν άλλαξε απαραίτητως από την αρχή τα ενδιαφέροντά μας ούτε μας έδωσε αμέσως την ικανότητα να μην ξανακάνουμε λάθη στην προσπάθειά Του να μας «διορθώσει». Αυτό που αλλάζει είναι ότι πριν απ' όλα αντιληφθήκαμε την παρουσία Του, χάρη σε μια ελκυστικότητα που εισέβαλε στη ζωή μας και που μας μαγνήτισε προς Εκείνον. Η *ανιδιοτέλεια* των παιδιών που το καλοκαίρι στο Meeting πέρασαν πολλές ώρες κάτω από τη ζέστη για να τηρήσουν την τάξη στους χώρους στάθμευσης ή για να διατηρήσουν καθαρές τις αίθουσες και τις εκθέσεις (και πλήρωναν για να κάνουν αυτό!), που εντυπωσίασε τους πάντες, δεν είναι κατανοητό αν σκεφτεί κανείς πως είναι απλώς καρπός μιας προσπάθειας γενναιοδωρίας. Αυτή η ανιδιοτέλεια είναι δυνατή μόνον αν κάποιος είναι ήδη ικανοποιημένος με αυτό που έχει λάβει. Η *ευγνωμοσύνη* είναι αυτό που είδα να λάμπει στα μάτια εκείνων των παιδιών, έτσι όπως φαίνεται σε πολλούς ενήλικες δοσμένους στην κοινωνία. Αυτή η λάμψη ευγνωμοσύνης είναι ορατή διότι αποτελεί έκφραση ενός παρόντος γεγονότος, που ίσως συμβαίνει τώρα για πρώτη φορά στη ζωή ενός ανθρώπου ή που συμβαίνει εκ νέου μετά από πολλά χρόνια. Εγώ το είδα αυτό σε πολλές διακοπές και μέσα από πολλές χειρονομίες που κάναμε αυτό το καλοκαίρι. Θέλω να σας διηγηθώ ένα προσωπικό επεισόδιο που μου συνέβη πριν από κάποιο καιρό: ήταν από εκείνες τις μέρες (νομίζω ότι έχει συμβεί σε όλους) που φτάνεις στο τέλος και λες: «Σήμερα δεν έκανα τίποτα καλό». Όμως, εν αντιθέσει με άλλες φορές, βρέθηκα γονατισμένος να λέω: «Κύριε, εγώ σήμερα δεν έχω τίποτα να σου δώσω, αλλά είμαι εδώ». Και αυτό άλλαξε,

τα πάντα εντός μου: «Εσύ, Κύριε, υπάρχουν, γι' αυτό εγώ είμαι εδώ και γι' αυτό αύριο μπορώ ακόμα να ελπίζω, αν και σήμερα δεν έχω τίποτα να Σου δώσω». Εγώ θεωρώ πως ανήκει στο ηθικό ανάστημα του ανθρώπου το να επιθυμεί να είναι χρήσιμη η ζωή του. Ο don Τζιουσάνι, στα 23 του, έγραφε: «Εγώ δεν θέλω να ζήσω μάταια: τούτη είναι η εμμονή μου» (*Lettere di fede e di amicizia ad Angelo Mojo*, Τσινιζέλλο Μπάλασαμο-Μι 2007, σ. 33). Είναι ποταπότητα και δειλία το να πιστεύει κανείς πως η αξία της ζωής έγκειται μονάχα σ' αυτό που η ζωή μπορεί να δώσει σε μένα. Η έκταση της καρδιάς μου (η έκταση της καρδιάς του κάθε ανθρώπου) επιθυμεί όλο το Είναι μου να μπορεί να είναι χρήσιμο στην ολότητα, δηλαδή στον κόσμο. Αντιθέτως, εμείς πολλές φορές τείνουμε να ταυτίσουμε τη χρησιμότητα της ζωής μας μόνο με αυτό που μπορούμε να έχουμε εμείς ή με αυτό που είμαστε ικανοί να κάνουμε. Γι' αυτό σκεφτόμαστε: «Σήμερα δεν έκανα τίποτα καλό, άρα όλα υπήρξαν μάταια». Ωστόσο, μπορεί να συμβεί να αντιληφθείς –εμένα μου συνέβη– ότι

υπάρχει μια μεγαλύτερη χρησιμότητα: η χρησιμότητα να ζεις την εξάρτηση από το Θεό. Δηλαδή, να αντιληφθείς ότι η χρησιμότητα της ζωής έγκειται στο να αντιστοιχείς σε Αυτόν που σε αγαπά, να κάνεις κάτι χρήσιμο για Αυτόν που σε θέλει. Αυτό, μάλλον, σημαίνει απλώς να είσαι, να εξαρτάσαι από Αυτόν που σε κάνει να είσαι τώρα, όπως συνέβη αυτό το καλοκαίρι στο δραματικό συμβάν του Charlie Gard, που μας συγκίνησε. Για μένα, αυτό που καθορίζει τη χρησιμότητα της ζωής στηρίζεται σε αυτό που ένας Άλλος που σε κάνει να είσαι βλέπει σε σένα, δεν στηρίζεται σε αυτό που εσύ θέλεις για σένα. Επομένως, η ζωή καθίσταται χρήσιμη όταν γίνεται υπακοή: σε ύστατο βαθμό, είναι μια διαθεσιμότητα στην παρουσία του Χριστού, μια παράδοση σ' εκείνο το μεγαλείο που ένας Άλλος, με έναν τρόπο ίσως διαφορετικό από αυτό που θα είχες εσύ, θέλει να πραγματοποιεί σ' εσένα και με εσένα, για την οικουμένη. Ζούμε ώστε ο Χριστός να αναγνωρίζεται παντού, ζούμε για την ανθρώπινη δόξα του Χριστού.

Τότε θέλω να σε ρωτήσω: πώς μπορούμε να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλον να ζούμε την επίγνωση αυτής της εξάρτησης;

ΚΑΡΟΝ

Σε ποιον δεν θα άρεσε να εκπλήσεται από κάτι που κάνει τα πάντα να «τραγουδούν», όπως έλεγαν τα λόγια του τραγουδιού *Negra sombra*; Όταν συμβαίνει ένα τέτοιο γεγονός είναι εύκολο να το αναγνωρίσουμε, μιας και αντιστοιχεί τόσο πολύ στην προσμονή της καρδιάς. Αμέσως το αντιλαμβανόμαστε γιατί κάνει τα πάντα να «τραγουδούν» στη ζωή. «Αν τραγουδούν, είσαι εσύ που τραγουδάς, αν κλαίνε, είσαι εσύ που κλαις, [...], είσαι [εσύ] η νύχτα και η αυγή. Εσύ είσαι μέσα στα πάντα και είσαι τα πάντα για μένα, εντός μου [...] κατοικείς» (R. De Castro - J. Montes Carón, *Negra sombra*, στα *Canti*, Soc. Coop. Ed. NuovoMondo, σ. 192). Εξαρτιόμαστε σε όλα από εκείνο το Εσύ.

Εμείς ανακαλύπτουμε αληθινά τι αναμένουμε όταν Τον αναγνωρίζουμε, μέσα από τα γεγονότα διά των οποίων μας πλησιάζει, χάρη στην ικανότητά Του να κάνει να «δονούνται» όλα

αυτά που ζούμε και που αγγίζουμε. Δεν χρειάζεται κανένας ιδιαίτερος «εξοπλισμός», αρκεί να συμβεί απευθυνόμενος στην καρδιά μας. Αρκεί να βλέπουμε αυτά που ο Θεός πράττει για να κλαίμε από συγκίνηση, όπως έλεγαν τα λόγια του *The things that I see* (στα *Canti*, ό.π., σ. 344).

Όταν ζει κανείς αυτή τη στοιχειώδη εμπειρία, δεν μπορεί παρά να επιθυμεί να μην τον αφήνει ποτέ εκείνο το «εσύ»: «Μην με αφήσεις ποτέ, σκιά που πάντα με συνεπαίρνεις», τελείωνε το *Negra sombra*. Η επιθυμία να εξαρτιόμαστε από εκείνη την παρουσία καθιστά τα πάντα ήδη διαφορετικά. Πόσο θα μας άρεσε να μας συνεπαίρνει ακατάπαυτα ένα γεγονός που καθιστά τα πάντα καινούρια! Έτσι, θα ανακαλύπταμε όλο και πιο συνειδητά ότι αν κάτι τραγουδά είναι επειδή Εσύ το κάνεις να τραγουδά, αν δονείται είναι επειδή Εσύ το κάνεις να δονείται, γιατί Εσύ είσαι τα πάντα, γιατί Εσύ κατοικείς εντός μου.

Όταν δεν κυριαρχεί η έκπληξη αυτού του γεγονότος, τι είναι αυτό που υπερέχει;

1. Η ΤΥΠΙΚΟΤΗΤΑ

Είναι εύκολο, όπως μόλις είπαμε, να αναγνωρίσουμε ένα γεγονός που αντιστοιχεί στη ζωή, όταν συμβαίνει κατά τον ίδιο τρόπο, είναι εύκολο να αντιληφθούμε όταν αυτό δεν συμβαίνει, γιατί δεν υπάρχει πλέον τραγούδι μέσα στις μέρες μας, όλα γίνονται επίπεδα, τυπικά. Και η αγαλλίαση εξαφανίζεται. Είναι τόσο σαφές που δεν μπορούμε να αποφύγουμε να το αισθανθούμε.

«Νιώθω ότι έφτασα σε ένα βασικό κόμβο της ύπαρξής μου. Ένα από τα ανυπέρθετα, καθοριστικά βήματα». Είναι τα λόγια ενός φίλου που είχα διαβάσει στη Σχολή κοινότητας τον περασμένο Ιούνιο και που με συνόδευσαν όλο το καλοκαίρι, διότι προσδιορίζουν το σημείο όπου βρίσκεται η παγίδα. Το γράμμα του συνέχιζε ως εξής (επαναλαμβάνω απλώς κάποια σημεία): «Η πίστη μου είναι τυπική, η ζωή μου είναι στην ουσία ηθικολογική (πόσα πράγματα “δεν μπορούμε να κάνουμε” ή, αντιθέτως, “δεν μπορούμε να μην κάνουμε”: ακόμα και τις μεγάλες χειρονομίες – Συσσίτια, Τράπεζα φαρμάκων, χριστουγεννιάτικα περίπτερα, αγαθοεργία, Κοινό ταμείο, Ασκήσεις, Σχολή κοινότητας κ.ο.κ.). [Το θέμα λοιπόν δεν είναι ότι δεν συμμετέχω σε χειρονομίες και πρωτοβουλίες.] Αλλά η επαλήθευση (πάντοτε η ίδια, σκληρή επαλήθευση), εκείνη της αγαλλίασης, με εξοντώνει: δεν υπάρχει! Υπάρχει, το πολύ, μια αφοσίωση κοπιώδη, απαιτητική, εγωιστική. Και δεν αντέχω πια. Θα ήθελα να είμαι ευτυχισμένος. Αντιθέτως δε, ξαναπέφτω γρήγορα στη ρουτίνα». Σ’ αυτό το σημείο, ο φίλος μας αντιλαμβάνεται πόσο απομακρύνθηκε από την εξάρτηση που όλους μας γεννά: «Ο Χριστός είναι πραγματικά απομονωμένος από την καρδιά μου. Η σωτηρία δεν μπορεί να μην με ενδιαφέρει, αλλά τη σκέφτομαι πάντοτε βάσει ενός προτύπου μου. Και ύστερα από πολλά χρόνια μέσα στην ιστορία

του κινήματος δεν μπορώ να πιστέψω πως βρίσκομαι ακόμα σ’ αυτή την «κατάσταση». [...] Η αγαλλίαση είναι πάντα αλλού!».

Αυτό το γράμμα μας βοηθά να συνειδητοποιήσουμε αυτά που δηλώνει ο δον Τζιουσάνι (το ενθυμίσαμε αυτό στις Ασκήσεις της Αδελφότητας):

«Οποιαδήποτε έκφραση ενός κινήματος όπως το δικό μας, αν δεν γεννά από τα μύχια των πραγματικών περιστάσεων που ο καθένας βιώνει το κάλεσμα προς τη μνήμη της παρουσίας του Χριστού [αν δεν αυξάνει την επίγνωση της εξάρτησης από Εκείνον], δεν ισχύει. Τουναντίον, επιδεινώνεται η κατάσταση της ανθρώπινης υπόστασης, διότι ευνοεί την τυπικότητα και τον μοραλισμό. Θα υποβίβαζε το γεγονός ανάμεσά μας – γεγονός που θα έπρεπε να συγκρατούμε με θερμή στα μάτια μας και στην καρδιά μας ως κριτήριο της αμοιβαίας συμπεριφοράς μας – σε κοινωνιολογικό καταφύγιο, σε κοινωνική θέση» (L. Giussani, «Appendice», στο Id., *Alla ricerca del volto umano*, Jaca Book, Μιλάνο 1984, σ. 90). Εάν εμείς δεν ζούμε όλα αυτά που μας δίνονται ως μια βαθιά επιθυμία που μας οδηγεί στη μνήμη του Χριστού, τίποτα από αυτά που κάνουμε δεν

θα είναι σε θέση να μας ικανοποιήσει και να μας δώσει την αγαλλίαση που επιθυμούμε. Το γεγονός ζωής που μας διαπέρασε θα καταντήσει σε πράγματα που «πρέπει να κάνουμε», που θα είναι σαν ένα κόστος που οφείλουμε να πληρώσουμε για να ανήκουμε στην κοινότητά μας.

Δεν είναι τυχαίο που ο δον Τζιουσάνι μας προειδοποιούσε για την τυπικότητα με την οποία μετέχουμε στις χειρονομίες που μας προτείνονται, εκφράζοντάς την με αυτά τα λόγια: «Δεν είμαστε εντάξει επειδή συμμετέχουμε στη Σχολή κοινότητας [...] [ή] γιατί συμμετέχουμε στη Θεία Λειτουργία [...], δεν είμαστε εντάξει επειδή μοιράζουμε τα φέιγ-βολάν ή κολλούμε

6

«Η χρησιμότητα της ζωής έγκειται στο να αντιστοιχείς σ’ Αυτόν που σε αγαπά, στο να κάνεις κάτι χρήσιμο γι’ Αυτόν που σε αγαπά»

απ' έξω το *tatze-bao*. Αυτή μπορεί να είναι η τυπικότητα με την οποία πληρώνει κανείς το κόστος στην κοινωνική πραγματικότητα στην οποία προσχωρεί. Πότε όμως μετατρέπονται σε εμπειρία όλα αυτά; Όταν σου μεταδίδουν κάτι και κινούν [...] κάτι εντός σου (*Uomini senza patria* (1983-1983), Bur, Μιλάνο 2008, σ. 194).

«Πώς να βγω από αυτή την κατάσταση;», αναρωτιέται ο φίλος μας. Η εμπειρία που βίωσε του πρόσφερε κάποιες υποδείξεις διαμέσου των συμπτωμάτων που εμφανίστηκαν (η τυπικότητα, η ρουτίνα, το δικό του «δεν αντέχω πια»), αλλά εκείνος ήδη έχει το πρότυπό του για να φτάσει στη σωτηρία και δεν είναι διατεθειμένος να το αλλάξει: «Να μην μου πει κανείς πως αυτή η ανησυχία που νιώθω είναι ένα “αγαθό”, διότι δεν το καταλαβαίνω διόλου. Να μην μου πει κανείς ότι η (υποτιθέμενη) κραυγή βοήθειας μου “χρειάζεται” και ότι, επίσης, ο Χριστός είναι εκεί που με περιμένει και όλα αυτά που βιώνω είναι για μένα! Όλα αυτά τα καταλαβαίνω μόνο θεωρητικά, μα όχι υπαρξιακά.

Έπειτα από πολύ καιρό είμαι ξανά “στην αρχή”».

Αλλά πώς μπορεί ο φίλος μας να καταλάβει κάτι σε υπαρξιακό επίπεδο αν αρνείται να πάρει το μοναδικό δρόμο που θα τον οδηγούσε στην κατανόηση;

Ποιος είναι ο δρόμος;

2. Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Για να κατανοήσουμε κάτι σε υπαρξιακό επίπεδο, είναι απαραίτητη μια προσήλωση στην εμπειρία που βιώνουμε, στα “συμπτώματα” που αυτή μας προσφέρει διαρκώς. Ο τρόπος με τον οποίο το Μυστήριο μας κάνει να καταλαβαίνουμε τα πράγματα είναι πάντοτε η ιστορία. Μας το ενθύμισε ακούραστα ο don Τζιουσάνι: «Για μένα η ιστορία είναι το παν· εγώ έμαθα από την ιστορία» (παρατίθεται στο A.

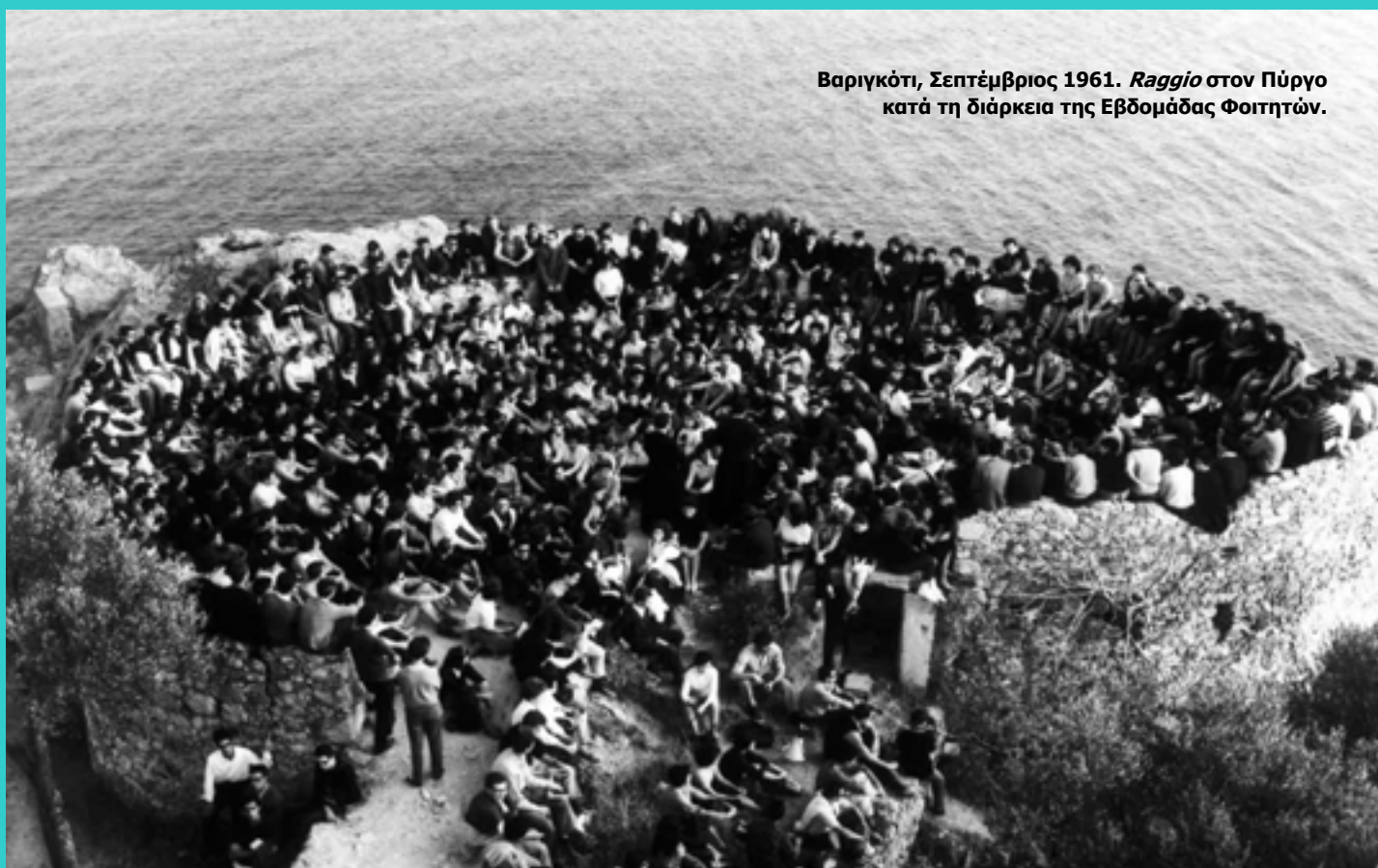
Savorana, *Vita di don Giussani*, Bur, Μιλάνο 2014, σ. VIII).

Όμως, μπορεί να υπάρχει εντός μας μια σφοδρή αντίσταση στην πρόκληση της πραγματικότητας. Σαν να μην μπορούσαμε να καταλάβουμε τι υποδηλώνουν αυτά τα συμπτώματα, σαν να μην συλλάβαμε την αιτία. Αλλά τούτα είναι σαν η κραυγή που ο Θεός, γεμάτος τρυφερότητα απέναντί μας, κάνει να αναβλύζει από τα σπλάγχνα μας. Σαν να μας έλεγε: «Δεν αντιλαμβάνεσαι την ανάγκη που έχεις από Μένα μέσω των συμπτωμάτων που αισθάνεσαι εντός σου; Δεν το αντιλαμβάνεσαι επειδή σου το λέει ένας άλλος ή σου στέλνω έναν άγγελο: το αντιλαμβάνεσαι χάρη στα συμπτώματά σου!». Διότι, επίσης, εάν κάποιος δεν είναι διατεθειμένος να αναγνωρίσει αυτό που αναδύεται μέσα από την εμπειρία του, αν δεν επιστά την προσοχή και δεν «ακούει» τα συμπτώματα, «ακόμη κι αν αναστηθεί κάποιος από τους νεκρούς, δεν πρόκειται να πεισθεί», όπως λέει ο Ιησούς σε ένα συγκεκριμένο περιστατικό (πρβ. *Ακ* 16,19-31).

Τουναντίον, όταν κάποιος είναι διατεθειμένος να αναγνωρίσει ένα σύμπτωμα ως κάτι θετικό, δηλαδή ως ένα κάλεσμα του Μυστηρίου, κοιτάζτε τι συμβαίνει. Μια φίλη μας, η Mireille, διηγήθηκε ότι σε ένα συγκεκριμένο σημείο της οικογενειακής ζωής της, δίχως να το αντιληφθεί, απομακρύνθηκε από την πηγή της αγάπης της, δηλαδή δεν αγαπούσε τον άντρα που είχε παντρευτεί όπως στην αρχή της σχέσης τους. Και για εκείνη τούτο ακριβώς μετατράπηκε σε μια πρόκληση: συνέβη κάτι, που το Μυστήριο χρησιμοποίησε για να την προκαλέσει, για να της δώσει την επίγνωση αυτού στο οποίο υστερούσε. Δεν υπήρξε μια σοβαρή κρίση ζευγαριού, συνέχιζε να κάνει όλα αυτά που έκανε και πριν, αλλά είχε χάσει την πηγή. Πράγματι, δηλώνει: «Είμαστε μαζί, ενεργούμε

9
«Εάν δεν ζούμε τα πάντα σαν μια κραυγή που μας παραπέμπει στη μνήμη του Χριστού, τίποτα δεν θα μας ικανοποιήσει»

6

μαζί, φροντίζουμε με επιμέλεια τα παιδιά, το σπίτι, παρακινούμενοι από τις δύο οικογένειές μας: το σπίτι μας, επίσης, υποδέχεται κάθε Σαββατοκύριακο κάποια άστεγα παιδιά τα οποία προσέχουμε, ο καθένας από μας κάνει καλά τη δουλειά του, ο ένας βοηθάει τον άλλον στη δουλειά, αλλά [ιδού το θέμα] έχουμε αποχωριστεί, έχουμε απομακρυνθεί. Η επιθυμία που είχε εκφράσει ένα άτομο [που είχε ενδιαφερθεί γι' αυτήν] μου έκανε να καταλάβω ότι [το ζήτημα] δεν είναι τόσο το γεγονός ότι ανάμεσα στον άντρα μου και εμένα προέκυψε μια δυσφορία, μια απομάκρυνση, αλλά ότι ο Χριστός δεν είναι πλέον το σημείο αφετηρίας της καθημερινότητάς μας [να λοιπόν πώς κατανοούμε τα πράγματα σε υπαρξιακό επίπεδο]. Αυτό που έκαιγε εντός μας, και που μας είχε οδηγήσει σε αντίθετη πορεία σε σχέση με την πραγματικότητα του γάμου στην κουλτούρα μας, ήταν το πυρ που προερχόταν από το Χριστό. Αυτό το πυρ μας οδήγησε σε μία συζυγική σχέση τόσο ωραία που αισθανόμασταν μοναδικοί στον κόσμο, αλλά σήμερα μας μένει η θράκα που κινδυνεύει να μετατραπεί σε στάχτη...

Αυτό που νιώθουμε τώρα είναι το βάρος της καθημερινότητάς μας». Είναι εύκολο να αναγνωρίσει κανείς πότε η φωτιά που προέρχεται από το Χριστό δεν καίει πια: το βάρος της καθημερινότητας το καθιστά σαφές, η ζωή παύει να τραγουδά.

Σ' αυτό το σημείο, μπορούμε να διαπιστώσουμε αν ένα άτομο είναι πραγματικά διατεθειμένο να μάθει αυτό που συμβαίνει, δηλαδή να συλλάβει ένα σύμπτωμα αναγνωρίζοντάς το ως μία ευκαιρία. Εάν βρισκόταν κανείς σε μία κατάσταση όπως εκείνη που περιέγραψε η Mireille, θα μπορούσε να ισχυριστεί μεμψιμοιρώντας: «Πώς είναι δυνατόν, είμαι ακόμα έτσι; είμαι ακόμα σε αυτήν την κατάσταση μετά από τόσα χρόνια;». Εκείνη όχι, εκείνη χάρηκε -γράφει- που «ανακάλυψε το πώς ο Κύριος, μέσα από τη μεγαλοφυΐα Του, χρησιμοποίησε μία οποιαδήποτε συνάντηση για να μας επαναφέρει στον εαυτό μας», δηλαδή ήρθε για να φροντίσει εκ νέου εκείνη και τον άντρα της. Ο σύζυγος, εμπρός στα λόγια της γυναίκας του, αναγνώρισε το ίδιο πράγμα και της είπε: «Η αγάπη μας μεγάλωσε σαν ένα δέντρο

Μιλάνο, 1963. Ο δον Τζιουσάνι κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης της Φοιτητικής Νεολαίας στην έδρα της οδού Statuto 2..

πάνω στο οποίο τα πουλιά έρχονται να αναπαυθούν και οι άνθρωποι βρίσκουν σκιά [το σπίτι τους είναι διαρκώς ανοιχτό]... έχεις δίκιο! Εάν παύουμε να τραφούμε από την πηγή, θα ξεράσουμε. Τίποτα από αυτό που βλέπουμε θα είναι δυνατό πια!».

Ποιος δεν θα ήθελε να έχει τέτοιους φίλους; «Μέσα από την ταπεινοσύνη τους υπάρχει ο σπόρος ενός νέου κόσμου», είπε ο Πάπας πρόσφατα, ολοκληρώνοντας με μία πρόσκληση: «Συναναστρέψου με ανθρώπους που φύλαξαν την καρδιά τους όπως εκείνη ενός παιδιού» (Φραγκίσκος, *Γενική Ακρόαση*, 20 Σεπτεμβρίου 2017).

Το ζήτημα λοιπόν είναι αν εμείς είμαστε πρόθυμοι στον τρόπο με τον οποίο ο Θεός, μέσω της πραγματικότητας, «γκρεμίζει τις πόρτες μας»: ίσως να είναι η γένεση ενός συναισθηματικού προβλήματος, όπως είδαμε, ή κάτι άλλο. Δεν γνωρίζουμε καλά ποιος θα είναι ο τρόπος με τον οποίο το Μυστήριο θα μας καλέσει, πώς θα αποφασίσει να γκρεμίσει την πόρτα μας και να μας ξανακερδίσει, αποτρέποντάς μας να συνεχίζουμε να ενεργούμε

δίχως οι ενέργειές μας να μην μας λένε πια τίποτα. Είναι εντυπωσιακό! Εμείς νομίζουμε πως ξέρουμε εκ των προτέρων τι πορεία έχουν τα πράγματα, τα κάνουμε, και δεν συμβαίνει τίποτα, όλα καθίστανται στείρα. Ως αποτέλεσμα, ο Κύριος πρέπει να λάβει μία τολμηρή πρωτοβουλία προκειμένου να μας απαλλάξει από την τυπικότητα μέσα στην οποία πνιγόμαστε.

«Για μένα η ιστορία είναι τα πάντα· εγώ έμαθα από την ιστορία». Τώρα κατανοούμε καλύτερα γιατί ο δον Τζιουσάνι δεν κουραζόταν ποτέ να μας το λέει.

Επομένως, ποιος είναι ο σκοπός του να λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν τα συμπτώματα;

3. Η ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Αυτό που μας συμβαίνει, τα «συμπτώματα» που αισθανόμαστε εντός μας, υπάρχουν για να μας βοηθήσουν να επανακτήσουμε την αρχή, την πηγή, την αρχέγονη γνησιότητα μιας εμπειρίας, αυτό που μας κατέκτησε και μας έθελεξε. Η Mireille μας υπέδειξε με ζωηρό τρόπο το πώς, δια μέσου αυτών, αντιλήφθηκε ότι ο Χριστός δεν

ήταν πλέον το σημείο αφετηρίας της καθημερινότητάς της.

Υπό το φως αυτού που συνέβη σε εκείνη, μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα αυτό που εξιστόρησε ο don Τζιουσάνι κατά τη διάρκεια των Ασκήσεων της Αδελφότητας του 1982 (και που τώρα διαβάζουμε όλοι χάρη στη δημοσίευση του βιβλίου *Una strana compagnia*). Είναι σαν να έχει ειπωθεί για να απαντήσει στην κατάσταση που περιγράφουμε επί του παρόντος, για να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την εμπειρία που βιώνουμε τώρα και που μας αγγίζει έως τα μύχια. Οι ιδιαίτερες εμπειρίες του κάθε ανθρώπου μας προσφέρουν πάντοτε μία βοήθεια στην κατανόηση των καθοριστικότερων πραγμάτων για όλους.

Ας αφουγκραστούμε, συνεπώς, τα λόγια του don Τζιουσάνι: «Το προηγούμενο βράδυ, σε μία συνάντηση στο Μιλάνο, παρατηρούσα ότι εδώ και δεκαπέντε περίπου χρόνια [το λέει αυτό το 1982], όλα αυτά τα χρόνια της πορείας μας, είναι σαν η Κοινωνία και Απελευθέρωση, το κίνημα, να έκτισε πάνω στις αξίες που μας έφερε ο Χριστός. Έτσι, όλη η προσπάθεια στην ενωτική, φιλανθρωπική, πολιτιστική, κοινωνική, πολιτική δράση είχε αναμφίβολα ως σκοπό να κινητοποιήσει τον εαυτό μας και τα πράγματα βάσει των ιδανικών, των αξιών που μας γνωστοποίησε ο Χριστός. Στην αρχή, όμως, [...] δεν υπήρξε έτση» (*Una strana compagnia*, BUR, Μιλάνο 2017, σ. 88).

Και πώς υπήρξε στην αρχή;

«Στην αρχή του κινήματος, τα πρώτα χρόνια, δεν κτίσαμε πάνω στις αξίες που μας είχε κομίσει ο Χριστός [το πρώτο σημείο ενδιαφέροντος δεν ήταν αυτό], αλλά κτίσαμε [δεν είναι ότι δεν κτίσαμε] πάνω στο Χριστό, αφελώς όσο θέλετε, αλλά το θέμα της καρδιάς, το πειστικό κίνητρο, ήταν το γεγονός του Χριστού [...]. Στην αρχή κτίσαμε, επιχειρούσαμε

να κτίσουμε πάνω σε κάτι που συνέβαινε εκείνη τη στιγμή [όπως όταν δύο άνθρωποι αρχίζουν να είναι μαζί: αυτό που συμβαίνει ανάμεσά τους είναι αυτό που τους κάνει να δρουν]· δεν κτίσαμε πάνω στις αξίες του Χριστού και, επομένως, πάνω στον αναπόφευκτο τρόπο μας να τις ερμηνεύουμε: προσπαθήσαμε να κτίσουμε πάνω σε κάτι που συνέβαινε εκείνη τη στιγμή και που μας είχε κατακτήσει. Όσο αφελής και υπέρμετρα δυσανάλογη και να ήταν, επρόκειτο για μία γνήσια στάση. Για αυτό, λόγω του ότι την εγκαταλείψαμε, εφόσον υιοθετήσαμε μία στάση η οποία, προπάντων, θα έλεγα πως υπήρξε περισσότερο μία “πολιτιστική μετάφραση” παρά ο ενθουσιασμός για μία Παρουσία, εμείς δεν γνωρίζουμε – με τη βιβλική έννοια του όρου– το Χριστό, εμείς δεν γνωρίζουμε το Μυστήριο του Θεού, καθότι δεν μας είναι οικείο» (ό.π., σσ. 88-89). Εδώ καθίσταται σαφές σε ποιο σημείο προσδιορίζει ο don Τζιουσάνι την επερχόμενη μετάπτωση: από τον ενθουσιασμό για μία Παρουσία σε μία στάση οριζόμενη από μία «πολιτιστική μετάφραση» ή από μία σειρά

δραστηριοτήτων, αν και σωστές – προσοχή!–, διότι δεν είναι ότι η Mireille δεν έκανε σωστές χειρονομίες, όπως επίσης ο φίλος του γράμματος. Αλλά τούτο δεν αρκεί. Η πνευματική φτώχεια μας, η δίψα μας, είναι απείρως μεγαλύτερη από αυτό που πράττουμε. Αυτό που χρειαζόμαστε δεν μπορεί να βρει κατάλληλη απάντηση σε έναν πολιτισμό ή μία ηθική. Αυτή η μετάπτωση δύναται να συμβεί σε προσωπικό επίπεδο, στη συναισθηματική σχέση μεταξύ συζύγων, μεταξύ φίλων, μπορεί να συμβεί στη ζωή του καθένα ή στη ζωή του κινήματος, και η φρικτή συνέπεια αυτής της μετάπτωσης, όπως υποδηλώνει ο don Τζιουσάνι, είναι ότι «εμείς δεν γνωρίζουμε το Χριστό» και έτσι η αγαλλίαση δεν εμφανίζεται στα πρόσωπά μας. Κάνουμε όλα τα πράγματα, αλλά δεν είναι ο ενθουσιασμός για την παρουσία του Χριστού

6
«Τα “συμπτώματα” που αισθανόμαστε εντός μας υπάρχουν για να μας βοηθήσουν να επανακτήσουμε την αρχή, αυτό που μας έθελεξε»

αυτό που μας κινητοποιεί, όπως στην αρχή. «Στην αρχή [...] δεν υπήρξε έτσι» (ό.π.).

Πώς υπήρξε όμως στην αρχή; Ο Τζιουσάνι εδώ εκφράζεται ανεπιφύλακτα: «Ο Χριστός αιτία της ύπαρξης, ο Χριστός αιτία της δημιουργικότητάς μας [δεν υπάρχει λοιπόν με κανένα τρόπο έλλειψη δημιουργικότητας], όχι με τη μεσολάβηση της ερμηνείας, αλλά άμεσα: δεν υπάρχει άλλη στάση που να μπορεί να είναι χριστιανή παρά μόνο αυτή». Συνεχίζει: «Όλα τα υπόλοιπα – η κινητοποίηση της ύπαρξης και της δημιουργικότητας – θα ακολουθήσουν σε μεταγενέστερο χρόνο, αλλά πρέπει να επανακτήσουμε το Χριστό ως αιτία της ύπαρξης και της δημιουργικότητας. Είναι σαν μία ένθερμη επιθυμία να αναπληρώσουμε την αρχέγονη γνησιότητα της ζωής του κινήματός μας, για πολλούς άγνωστη (ό.π., σ. 89). Εύχομαι ο καθένας από μας να μπορεί να αισθανθεί όλο το πάθος του Χριστού για τη ζωή μας σε αυτό το κάλεσμα του δον Τζιουσάνι: πρέπει να επανακτήσουμε αυτή την αρχέγονη γνησιότητα.

Φίλοι μου, τούτη είναι ανάγκη να επανακτηθεί εκ μέρους μας ακόμα και σήμερα, αν δεν θέλουμε να καταλήξουμε, όπως είδαμε προηγουμένως, σε μία κατάσταση όπου ο άνθρωπος πνίγεται, εφόσον τίποτα από αυτά που πράττει δεν τον γεμίζει από αγαλλίαση.

Με εντυπωσιάζει το πώς, ακόμα και στους νεότερους φίλους μας, γεννιέται από τα σπλάχνα του ζην η ίδια επείγουσα ανάγκη να ξαναβρούν αυτή την αρχέγονη γνησιότητα. Μου γράφει ένας φίλος της Φοιτητικής Νεολαίας: «Πέρασα σχεδόν τις τέλειες διακοπές ως μέλος του κινήματος, θα έλεγα. Πήγα στις διακοπές της κοινότητας, στη Συνάντηση, έκανα διάφορα ταξίδια, πρακτικά δεν σταμάτησα ποτέ. Μετά, όμως, επέστρεψα σπίτι. Θεωρώ πως υπήρξε μία από τις χειρότερες στιγμές των διακοπών μου. Δεν ήταν νοσταλγία, δεν ήταν έλλειψη ή ένα κενό. Ήταν μία άβυσσος, μία πληγή τόσο μεγάλη, μία κραυγή τόσο δυνατή, που δεν μπόρεσα να την διώξω. Όλα εκείνα τα κενά που είχα συσσωρεύσει το καλοκαίρι ήταν στα

πρόθυρα να με κυριαρχήσουν και εκεί συνειδητοποίησα ένα γεγονός: ήταν πάρα πολύς καιρός που δεν έλεγα μία προσευχή, όχι όμως το *Άβε Μαρία* ή το *Πάτερ ημών* [που τα απαγγέλλει κανείς με τυπικό τρόπο], όχι, μία αληθινή προσευχή, έναν διάλογο με τον Κύριο, μία στιγμή στην οποία στεκόμουν [ενώπιόν Του] πρόσωπο με πρόσωπο, για να καταλάβω ποιος είμαι. Ίσως αυτή την περίοδο να έκανα “τα πάντα”, αλλά έχασα τον εαυτό μου. Γιατί αυτό το παν, χωρίς το Χριστό, είναι ένα κενό. Πράγματι, έτσι όπως Εκείνος μου δίνει τα πάντα, έτσι μου ζητά, επίσης, τα πάντα. Αντιλήφθηκα ότι ζούσα τον χριστιανισμό “δίχως” το Χριστό. Το πρώτο πράγμα που είχα βρει ήταν η παρουσία Του [η αρχή ήταν σηματοδεδεμένη από το θέλημα της παρουσίας Του], αλλά με την πάροδο του χρόνου βρήκα τόσα πολλά άλλα πράγματα που ξέχασα Εκείνον. Πώς μπορώ να ζήσω το κίνημα χωρίς να λησμονήσω Εκείνον; Πώς μπορώ να κρατήσω ζωντανή την παρουσία Του εντός μου;».

Ιδού η μετάπτωση: λησμονώ το Χριστό ενώ κάνω τα πάντα: ζω το κίνημα λησμονώντας Εκείνον. Να λοιπόν, κατά τον ίδιο χρόνο, η καινοτομία: αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε πότε μας λείπει Εκείνος.

Για να ξεκινήσουμε, κατά συνέπεια, να απαντήσουμε στην τιθέμενη ερώτηση, είναι σύμφоро να κατανοήσουμε την επισήμανση του don Τζιουσάνι, διότι η ζωή δεν θα μας κάνει παραχωρήσεις. «Είναι εξαιτίας αυτής της αλλαγής [από τον ενθουσιασμό για μία Παρουσία σε μία “πολιτιστική μετάφραση” ως λόγος της ζωής: το λέει αυτό το 1982!] που κατέστη τόσο εύκολο να ταυτίσουμε την εμπειρία μας με μία ακτιβιστική, οργανωτική η πολιτιστική αφοσίωση, ενίοτε τόσο αποκλειστική και απόλυτα προσδιοριζόμενη και κατευθυνόμενη” (*Unastrana compagnia*, ό.π., σ.89).

6

«Η μνήμη είναι αυτό το Γεγονός, που δεν εξαρτάται από μια πρωτοβουλία μας ή μια εξουσία μας»

9

Για να επανακτήσουμε τη γνήσια στάση της αρχής και, επομένως, εκείνη την εξάρτηση που κάνει τα πάντα να τραγουδούν, είναι αναγκαίο να καταλάβουμε τι εννοεί ο don Τζιουσάνι με την έκφραση «πολιτιστική μετάφραση», που με την πάροδο του χρόνου επικράτησε επί του ενθουσιασμού για μία Παρουσία. Λέει το 1991 – και είναι εντυπωσιακό να συνειδητοποιήσουμε το πόσο μας συνόδευσε πάντοτε–: «Η πιο ύπουλη επίθεση στη δύναμη του κινήματός μας επέρχεται εκ μέρους αυτών που προτάσσουν σε όλα τη λέξη πολιτισμός. Είναι το αντίθετο: ο πολιτισμός πηγάζει [από το γεγονός], από την απόφαση για την ύπαρξη. Ο πρωταρχικός πολιτισμός –όπως τον αποκαλεί ο Ιωάννης Παύλος Β΄– είναι το Εγώ που ανήκει στο γεγονός. Χάνουμε χρόνο όταν το γεγονός δεν είναι πια το επίκεντρό μας. Το να επανακτούμε το γεγονός, το να ξαναπετύχουμε το στόχο, σημαίνει να απαντούμε και

σε όλα τα υπόλοιπα. Αυτό είναι το ζήτημα: όχι μια αντιπάθεια προς τον πολιτισμό, αλλά μία αντεπίθεση στην πηγή του πολιτισμού» («Corresponsabilità», *Litterae Communionis* CL, n. 11/1991, σ. 34).

4. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΩΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Το 1998 ο don Τζιουσάνι επανέρχεται με άλλα λόγια στο ίδιο σημείο: «Εγινεσαφής εφέτος η διάκριση που ανακαλύψαμε μεταξύ ιδεολογίας και Παράδοσης» («Avvenimento e responsabilità», *Tracce*, n.4/1998, σ. 111). Συνεχίζει προσθέτοντας σ’ αυτή μία άλλη διαφορά, εκείνη μεταξύ ιδεολογίας και Γεγονότος. Δηλώνει: «Το σημείο αφετηρίας του χριστιανού είναι ένα Γεγονός. Το σημείο αφετηρίας των άλλων είναι μία συγκεκριμένη εντύπωση των πραγμάτων» (ό.π.), που καθίσταται προκατάληψη και αναπτύσσεται κατόπιν σε μία συζήτηση, δηλαδή σε μία ιδεολογία. Αρκεί κάποιος να μας πληγώσει για

να δούμε με ποιον τρόπο όλη η στάση μας καθορίζεται από την εντύπωση που αυτό το γεγονός αφήνει εντός μας και πάνω στην οποία, ύστερα, κτίζουμε μία προκατάληψη και μία ιδέα των πραγμάτων.

Το σημείο αφετηρίας του χριστιανού σε κάθε σχέση είναι, αντιθέτως, ένα Γεγονός. Τι σημαίνει αυτό; Το βλέπουμε στο γνωστό επεισόδιο του κρατουμένου, η αντίδραση του οποίου, έπειτα από μία άδικη σωματική έρευνα, δεν είχε καθοριστεί από την εντύπωση, αν και άσχημη, που είχε για τον τρόπο με τον οποίο τον είχαν ερευνήσει, αλλά από ένα γεγονός που είχε εισχωρήσει στη ζωή του και που είχε εγείρει εντός του μία διαφορετική στάση μπροστά στην αδικία που υπέστη: «Πώς θα μπορούσε ο φρουρός να συμπεριφερθεί διαφορετικά, αν δεν είχε ποτέ την εμπειρία που είχα εγώ, δηλαδή αν το γεγονός του Χριστού δεν τον κατέλαβε όπως κατέλαβε εμένα;». Αυτό το παράδειγμα εξηγεί πράγματα που κάποιες φορές μας φαίνονται δύσκολα στην κατανόηση. Είναι απλό: είναι αμέσως ξεκάθαρο ότι το σημείο αφετηρίας του στη σχέση με εκείνον τον φουρό δεν υπήρξε η εντύπωσή του, αλλά ένα Γεγονός που τον είχε κατακτήσει και που τον κυριαρχούσε ακόμα και εκείνη τη στιγμή, αλλάζοντας την αντίδρασή του. Δίχως αυτό το Γεγονός, όλα θα καθορίζονταν αποκλειστικά από την ανάμειξη των περιστάσεων.

Όμως, προκειμένου να γίνει το σημείο αφετηρίας, χρειάζεται το Γεγονός να συμβαίνει τώρα, ισχυρίζεται ο δον Τζιουσάνι: «Εάν [...] η πηγή, το θεμέλιο, η βασική αρχή όλης της ανθρώπινης εμπειρίας είναι ένα Γεγονός», είναι μονάχα γιατί τούτο συμβαίνει τώρα. «Αυτό το Γεγονός είναι ξεκάθαρο γιατί συμβαίνει τώρα» (ό.π.). Το αντιλαμβάνομαι, το αισθάνομαι, βιώνω τη δύναμη αλλαγής, γιατί συμβαίνει αυτή τη στιγμή, όχι γιατί «το ξέρω ήδη». Το Γεγονός είναι ακριβώς αυτό που εγώ δεν ξέρω ήδη.

Για ποιο λόγο με συγκλονίζει τόσο πολύ το παράδειγμα του κρατουμένου; Γιατί καθιστά σαφές ότι αυτό το Γεγονός το αντιλαμβανόμαστε επειδή μας αλλάζει, όχι επειδή εγώ έχω τη σωστή εντύπωση αυτού. Όλοι γνωρίζουμε καλά τι εστί Γεγονός και όμως, συχνά, αντιδρούμε με έναν τρόπο εντελώς διαφορετικό από τον δικό του. Για ποιον λόγο; Διότι δεν αρκεί να ξέρουμε, έτσι όπως δεν αρκεί μια δική μας εντύπωση των πραγμάτων.

**«Έτσι όπως είδαμε
να γκρεμίζονται όλα
γύρω μας, κατά τον
ίδιο τρόπο, ίσως, θα
δούμε τον εαυτό μας
να γκρεμίζεται»**

Επαληθεύω αν το Γεγονός συμβαίνει τώρα –επαληθεύω, δηλαδή, ότι δεν πρόκειται για μια θεωρία, για μια αφηρημένη γνώση, αλλά για ένα πραγματικό συμβάν, που συμβαίνει τώρα, σε μένα, και που εγώ αναγνωρίζω, υποδέχομαι, και που γίνεται το σημείο αφετηρίας κάθε ενέργειάς μου– μέσα από τον τρόπο με τον οποίο σχετίζομαι με τους ανθρώπους και τα πράγματα. Η επαλήθευση είναι η καινοτομία που συλλαμβάνω εντός μου,

μέσα από τον τρόπο με τον οποίο αντιδρώ. Για αυτό εγώ δεν μπορώ να μιλήσω για εκείνο το φίλο μας κρατούμενο χωρίς να σκέφτομαι τον Ιησού· με τον δικό του τρόπο αντίδρασης μας καθιστά σύγχρονο τον Ιησού. Χάρη στη σχέση που βίωνα με τον Πατέρα, ο Ιησούς αξιώθηκε να πει αναφορικά με αυτούς που τον είχαν σταυρώσει και που τον έβριζαν: «Πατέρα, συγχώρησέ τους γιατί δεν ξέρουν τι κάνουν» (Ακ 23,34). Μπορούσε να κοιτάξει με αυτόν τον τρόπο τους δήμιους του μόνο χάρη σ' εκείνη την εξάρτηση, σ' εκείνη τη μοναδική οικειότητά Του με τον Πατέρα. Η στάση που μαρτυρά ο Χριστός εκφράζει όλη την πολιτιστική καινοτομία που Εκείνος έφερε στον κόσμο. Για να την καταλάβουμε, χρειάζεται να αναγνωρίσουμε τι συνέβαινε στην καρδιά του Ιησού.

Αυτό μας οδηγεί στην επόμενη ερώτηση: «Πώς μπορεί ένα γεγονός να μεταδοθεί, να δοθεί σε αυτόν που έρχεται τώρα;». Απαντά ο δον Τζιουσάνι: «Εάν είναι ένα Γεγονός που

επαναλαμβάνεται, επαναλαμβάνεται κάθε μέρα». Ένα γεγονός μεταδίδεται με το να συμβαίνει. Ο χριστιανισμός είναι ένα γεγονός και περνά από άτομο σε άτομο ως γεγονός. Δεν μεταδίδεται ως ένα σύνολο διδαγμάτων ή κανόνων. Δεν περιορίζεται σε μία έννοια ή σε μία κουλτούρα. Εδώ παίζονται όλα. Ειδάλλως, ο χριστιανισμός καταντά ιδεολογία. Ένας περιορισμός που δύναται να κυριαρχήσει ακόμα και στον τρόπο αντίληψης της χριστιανικής κατήχησης, ακόμα και στον τρόπο με τον οποίο παρακολουθούμε τη Σχολή κοινότητας, ακόμα και στον «τρόπο να αντιλαμβανόμαστε το χριστιανισμό και την Εκκλησία» (L. Giussani, «Avvenimento e responsabilità», *Tracce*, n.4/1998, σ. III). Από πού αναγνωρίζουμε έναν περιορισμένο χριστιανισμό; Από το γεγονός ότι δεν μας αλλάζει.

Αυτή είναι η συνεισφορά που έδωσε ο δον Τζιουσάνι στη ζωή της Εκκλησίας, όπως είπε ο καρδινάλιος Ράτσινγκερ στην κηδεία του: «Μόνο ο Χριστός δίνει νόημα σε όλα στη ζωή μας· ο δον Τζιουσάνι κράτησε πάντα σταθερό το βλέμμα της ζωής του και της καρδιάς του προς το Χριστό. Με αυτό τον τρόπο, κατάλαβε ότι ο χριστιανισμός δεν είναι ένα θεωρητικό σύστημα,

μια σειρά από δόγματα, μια ηθικολογία, αλλά ότι ο χριστιανισμός [...] είναι ένα γεγονός» (*Ομιλία κατά την κηδεία του δον Τζιουσάνι*, Μιλάνο, 24 Φεβρουαρίου 2005, στο A. Savorana, *Vita di don Giussani*, ό.π., σ. 1188). Αλλά πριν από αυτόν το είχε γράψει ο Ιωάννης Παύλος Β' το 2002, στην επιστολή για τα 20 χρόνια της Αδελφότητας: «Ο χριστιανισμός, πριν από ένα σύνολο δογμάτων ή ένας κανόνας [...], είναι [...] το “γεγονός” μιας συνάντησης. Αυτή είναι η διαίσθηση και η εμπειρία που Εσείς μεταδώσατε αυτά τα χρόνια σε πολλούς ανθρώπους που προσχώρησαν στο κίνημα» (*Επιστολή στον δον Τζιουσάνι*, 11 Φεβρουαρίου 2002, στο ίδιο, σ. 1095).

Αυτή η διαίσθηση και αυτή η εμπειρία πρέπει να επανακτηθούν, αν δεν θέλουμε να ασφυκτιούμε επειδή περιορίσαμε αυτό που έχουμε ανάμεσα στα χέρια μας. Σ' αυτή την περίπτωση, το κίνημα δεν θα υπάρξει πλέον με βάση την αρχέγονη φύση του, αν και θα εξακολουθούμε να κάνουμε και να λέμε πολλά πράγματα.

Ο δον Τζιουσάνι μας καλεί να κάνουμε ένα βήμα προς τη κατεύθυνση αυτής της επανάκτησης: «Αυτό το “πέραςμα” ενός Γεγονότος που συνιστά τα πάντα στη ζωή, που

συνιστά την πλήρη εξήγηση της ζωής και της ιστορίας, λέγεται Παράδοση». Ας προσέξουμε με ποιον τρόπο την περιγράφει, για να αποφύγουμε να την περιορίσουμε σε κάτι που ήδη γνωρίζουμε. «Η Παράδοση είναι μία μνήμη που συνεχίζεται [και αμέσως διορθώνεται], ή καλύτερα, είναι ένα γεγονός που συνεχίζεται ως μνήμη, μέσα στη μνήμη. Δεν αποτελεί τόσο ένα γεγονός που συνεχίζεται για να προσδιοριστεί από τη μνήμη: είναι η μνήμη που υπερβαίνεται [εντυπωσιακό!] από κάτι μεγαλύτερο, ισχυρότερο [ώστε να μην κρυσταλλωθεί σε δόγμα], που έτσι γίνεται η ένδειξη μιας ιστορικής συνέχειας». Το διαπιστώνουμε αυτό στους μαθητές από τους Εμμαούς: μόνο όταν η μνήμη των γεγονότων της ζωής του Ιησού, που εκείνοι γνώριζαν καλά και που διηγούνται στον καινούργιο άγνωστο συνοδοιπόρο, “έχει υπερβεί” από το συμβάν του αναστημένου Ιησού, οι δύο μαθητές άλλαξαν και κατάλαβαν. Ο δον Τζιουσάνι συνεχίζει: «Η η μνήμη νοείται με περιοριστικό τρόπο στη φυσική του έννοια [...] –[ως] μία ανάμνηση του παρελθόντος, μία ανάμνηση ευλαβική, συμπαθητική, καλή, ωραία, που καθιστά την καρδιά περισσότερο ανθρώπινη όταν την σκέφτεται κανείς–, ή η μνήμη μπορεί να είναι τα πάντα!», είναι τα πάντα. Με άλλα λόγια, η μνήμη είναι αυτό το Γεγονός που ξανασυμβαίνει διαρκώς, που δεν δημιουργούμε εμείς, που δεν εξαρτάται από μία πρωτοβουλία μας ή από μία εξουσία μας. «Η πρώτη στάση [που ταυτίζει τη μνήμη με την ανάμνηση] συνίσταται στο να καταντήσει αρχή τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος συλλαμβάνει τον κόσμο, αισθάνεται και μεταχειρίζεται τη ζωή (προ-κατάληψη)» (L. Giussani, «Avvenimento e responsabilità», σσ. III-IV).

Αλλά –προσοχή σε αυτό που ακολουθεί– «αν ο χριστιανισμός καθίσταται αυτό, αν μεταδίδεται

ως έννοια, δόγμα, ως τρόπος να συλλαμβάνουμε και να μεταχειριζόμαστε, ακόμα και ο χριστιανισμός γίνεται ιδεολογία. Είναι αυτό που εμείς σχολιάσαμε όσον αφορά την κατάσταση της Εκκλησίας στους σύγχρονους καιρούς: ο τρόπος αντίληψης της ηθικότητας δεν πήγαζε από το Χριστό, από το γεγονός του Χριστού, αλλά προέκυπτε εύστοχα από μια ερμηνεία της ζωής, που η καρδιά αισθανόταν με συμπάθεια και που ήταν κριτικά τεκμηριωμένη (ή αυτή ήταν τουλάχιστον η προσπάθεια). Έτσι, η οντολογία λησμονήθηκε, πρακτικά [είναι πολύ σημαντική η λέξη που χρησιμοποιεί] “απονευρώθηκε”, όπως όταν αφαιρούν τα νεύρα από τα δόντια» (ό.π., σ. IV).

Τι είναι αυτό που «απονευρώθηκε»; Η νέα οντολογία, δηλαδή το ότι ο χριστιανισμός είναι ένα γεγονός («Η οντολογία –δηλαδή η Αναγγελία ότι ο Θεός ενσαρκώθηκε και ότι αυτό το γεγονός, με την ιστορική του έννοια, συνεχίζεται στην ιστορία γιατί εκείνος ο άνθρωπος αναστήθηκε: “Θα είμαι μαζί σας κάθε μέρα μέχρι

τη συντέλεια του κόσμου”»-*L’ uomo e il suo destino. In cammino*, Marietti 1820, Γένοβα 1999, σ. 71). Όχι ότι αυτή η οντολογία –όπως είδαμε μέσα από τις μαρτυρίες που παρέθεσα στην αρχή– «απορρίπτεται», αλλά λησμονείται, δίνεται ως προϋποτιθέμενη, δηλαδή δεν είναι πια το σημείο αφετηρίας της σχέσης με όλη την πραγματικότητα, όπως έλεγε η Mireille. Και έτσι η σχέση αδειάζει, γιατί δεν είναι σε θέση να στηριχθεί από μόνη της. Το γεγονός ότι η οντολογία απονευρώνεται σημαίνει ότι ο τρόπος να συλλαμβάνει και να μεταχειρίζεται κανείς τα πράγματα δεν έχει πλέον ως πηγή το Γεγονός. «Καταλαβαίνετε τι εννοούσα –συνεχίζει ο δον Τζιουσάνι– όταν μίλησα για τα δέκα χρόνια μετά το ‘68, στα οποία επικράτησε μεταξύ μας η ιδέα του πολιτισμού που δεν προερχόταν από το Χριστό, αλλά από γεγονός ότι ο κόσμος μας

6
«Εκείνη η
πνευματική
φτώχεια, που μας
καθιστά πρόθυμους
σ’ Εκείνον, είναι η
ένδειξη της
επέλευσής Του»
9

Βαριγκότι, 1961. Ραγίο στον Πύργο κατά τη διάρκεια της Εβδομάδας Φοιτητών.

αναγνώριζε για έναν πολιτισμό που είχαμε; («*Avvenimento e responsabilità*», σ . VII).

Αν εμείς δεν κατανοούμε αυτό, αν δεν επιστρέφουμε στην πηγή, καμιά προσπάθεια δεν θα μπορέσει να μας ξαναδώσει την πληρότητα που μόνο η παρουσία Του μπορεί να μας προσφέρει, ούτε να μας καταστήσει πρωταγωνιστές ενός νέου πολιτισμού, διότι μόνο το παροντικό γεγονός Του μπορεί να γεννήσει μία αληθινή αντίληψη των πραγμάτων. Τέτοια αντίληψη πρέπει να αναγεννάται ακατάπαυστα από την πηγή που την δημιούργησε και να αποδεικνύεται μέσω της επέλευσης μιας ζώσας μαρτυρίας, πρέπει να γίνει ορατή μέσα στη χειροπιαστή εμπειρία του ανθρώπου. Μόνο με αυτόν τον τρόπο δύναται να μεταδοθεί, περνώντας από ένα πρόσωπο στο άλλο. Μου μίλησαν για ένα γάμο μεταξύ δύο φίλων μας. Οι συνάδελφοι της νύφης, έκπληκτοι, τη ρώτησαν: «Πώς είναι δυνατόν που παντρεύεσαι τόσο νέα; Και για όλη τη ζωή;». Έπειτα συμμετέχουν στο γάμο και μένουν τόσο άναυδοι, που μόλις η νύφη επιστρέφει από το γαμήλιο ταξίδι, της αναφέρουν ακόμα την ομορφιά της ημέρας του

γάμου. Μια νέα αντίληψη γεννιέται αδιάλειπτα από ένα παροντικό γεγονός και «περνά» με το να συμβαίνει.

Η παράδοση, έλεγε ο von Balthasar κατά τη διάρκεια των Ασκήσεων που κύρηττε μαζί με τον don Τζιουσάνι στην Ελβετία στις αρχές του 1971, η «*traditio*», δηλαδή αυτό που ο Θεός μετέδωσε στους ανθρώπους, είναι «η προσφορά του Υιού διά του Πατέρα για τη σωτηρία του κόσμου» (H.U. von Balthasar - L. Giussani, *L' impegno del cristiano nel mondo*, Jaca Book, Μιλάνο 2017, σ. 89). Αυτό είναι η *Traditio*: η προσφορά του Χριστού στον κόσμο διά του Πατέρα, βάσει του σχεδίου του Πατέρα. Και αυτή η προσφορά –η Παράδοση (Tradizione στα Ιταλικά, Σ.τ.Μ) – δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια ιδέα, σε ένα δόγμα. «Η παρουσία του αρχέγονου Γεγονότος, η σημερινή διαιώνιση του αρχέγονου Γεγονότος, που κατέστη παρόν κάθε μέρα του χρόνου έως τώρα, ονομάζεται Παράδοση: τούτη, επομένως, αποτελεί η καθημερινή επανάληψη του πρωτόγονου Γεγονότος, του αρχέγονου Γεγονότος» (L.

Giussani, *L' uomo e il suo destino. In cammino*, ό.π., σ. 66).

Ο χριστιανισμός που καταντά ιδεολογία «απορρίπτει» το Γεγονός: στο κέντρο δεν υπάρχει πια το Γεγονός, αλλά ένα σύστημα λογισμών οι οποίοι –αν και προέρχονται από εκείνο το Γεγονός– είναι αποσυνδεδεμένοι από την πηγή. Μένουν οι πολιτιστικές και ηθικές συνέπειες αυτοπροτεινόμενες σε ένα είδος αυτάρκειας, οι οποίες, αναπόφευκτα, αρχίζουν να αλλοιώνονται. Αυτό πρέπει να το καταλάβουμε καλά.

5. Ο «ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ» ΔΙΑΦΩΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να κατανοήσουμε με τι έχει να κάνει ο don Τζιουσάνι όταν λέει αυτά τα πράγματα: με εκείνη τη νοοτροπία που καταντά τα πάντα σε δόγμα. Πρόκειται για τον πειρασμό του Διαφωτισμού, όπως μας είπε ο Πάπας Βενέδικτος ΣΤ': ο Διαφωτισμός πίστευε ότι θα έσωζε τις μεγάλες αλήθειες του χριστιανισμού, τις χριστιανικές αξίες και όλα αυτά που έφερε ο χριστιανισμός, με το να τον αποδεσμεύει από το γεγονός που τον κατέστησε και τον καθιστά διαρκώς ζωντανό. Τούτο το βλέπουμε μέσα από τα γραπτά του Καντ όταν διαβεβαιώνει: «Πράγματι, μπορεί κάλλιστα να νομίζει κανείς ότι αν το Ευαγγέλιο δεν είχε διδάξει πρώτα τους παγκόσμιους ηθικούς κανόνες [τις αξίες] στην ακέραιη γνησιότητά τους, η λογική δεν θα τους είχε γνωρίσει στην πληρότητά τους, παρόλο που τώρα, εφόσον πλέον υπάρχουν, ο καθένας μπορεί να είναι πεπεισμένος για τη δικαιοσύνη και εγκυρότητά τους μέσω της μόνης λογικής» (I. Kant, *Lettera a F. H. Jacobi*, 30 agosto 1789, στο Id., *Questioni di confine*, Marietti 1820, Γένοβα 1990, σ. 105). Στην εποχή του Διαφωτισμού ο κόσμος πίστευε, όπως λέει ο Καντ, ότι όλα αυτά

θα μπορούσαν να διαρκέσουν γιατί η λογική ήταν πλέον σε θέση να τα αναγνωρίσει, αλλά με το χρόνο εκείνη η απόπειρα αποδείχθηκε μια αποτυχία. Τώρα μπορούμε να το καταλάβουμε γιατί συμβαίνει και σε μας, εντός μας και ανάμεσά μας: εάν αποχωρίζομαστε από το γεγονός του Χριστού, από το ζωντανό γεγονός του χαρίσματος, μπερδεύομαστε και αυτά που κάνουμε δεν χρησιμεύουν σε τίποτα.

Εμείς, παρόλο τον εαυτό μας, θα έχουμε την ίδια μοίρα του Διαφωτισμού, αν δεν θα καταλάβουμε πώς μεταδίδεται ο χριστιανισμός και πώς παραμένει το χάρισμα. Μολονότι έχουμε όλα τα κείμενα του don Τζιουσάνι στα χέρια μας, μπορούμε να αποτύχουμε. Εδώ είναι όλο το παιχνίδι. Οι συζητήσεις μεταξύ μας και όλοι οι ποταμοί λέξεων που ενίοτε απευθυνόμαστε ο ένας στον άλλον δεν λύνουν το πρόβλημα. Έτσι όπως είδαμε να γκρεμίζονται όλα γύρω μας, κατά τον ίδιο τρόπο, ίσως, θα δούμε τον εαυτό μας να γκρεμίζεται.

Με ποιον τρόπο μπορούμε να αποφύγουμε τον κίνδυνο να εκπέσουμε στον («διαφωτιστικό») πειρασμό να νομίζουμε πως αρκούν τα κείμενα του Ευαγγελίου ή εκείνα του Τζιουσάνι; Πώς να αποφύγουμε να κρυσταλλωθούν τα πάντα σε «απονευρωμένο» δόγμα; Ας ακούσουμε αμέσως τον don Τζιουσάνι, διότι μας μετέδωσε όλα αυτά που χρειαζόμαστε για να βαδίσουμε: «Το γεγονός δεν προσδιορίζει

μονάχα κάτι που συνέβη και με τα οποία όλα ξεκίνησαν, αλλά και αυτό που εγείρει το παρόν, καθορίζει το παρόν, δίνει σπουδαιότητα στο παρόν, καθιστά δυνατό το παρόν. Αυτό που γνωρίζουμε ή που έχουμε γίνεται εμπειρία εάν αυτό που ξέρουμε ή έχουμε είναι κάτι που μας δίνεται τώρα: υπάρχει ένα χέρι που μας το προσφέρει τώρα, υπάρχει ένα πρόσωπο που μας πλησιάζει τώρα, υπάρχει αίμα που κυλά τώρα, υπάρχει μία ανάσταση που συμβαίνει τώρα.

«Επαληθεύω εάν το Γεγονός συμβαίνει τώρα μέσα από τον τρόπο με τον οποίο σχετίζομαι με τους ανθρώπους και τα πράγματα»

Εκτός αυτού του “τώρα” δεν υπάρχει τίποτα! Το Εγώ μας μπορεί να κινητοποιηθεί, να συγκινηθεί, δηλαδή να αλλάξει, μόνο από κάτι σύγχρονο: ένα γεγονός. Ο Χριστός είναι κάτι που μου συμβαίνει τώρα» (πρβ. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ MEMORES DOMINI, πολυγραφημένο αρχείο με τίτλο «Dedicazione 1992 Rimini, 2-4 ottobre 1992»).

Γι’ αυτό, ακόμα το 1998, έλεγε: «Είναι ένα θέμα μεταστροφής». Αλλά μεταστροφή σε τι, σε ποιον; Για να μην δημιουργηθούν παρεξηγήσεις, ξεκαθαρίζει αμέσως το νόημα της πρόσκλησής του: «Αν δεν υπάρχει η μεταστροφή σου [η μεταστροφή του καθένα από μας], όχι προς εμένα [ο Τζιουσάνι το έλεγε σχετικά με τον εαυτό του], αλλά προς τον Ιησού που σε πλησιάζει μέσω του χεριού μου· αν η συνείδηση της ομιλίας μας δεν γεννά μεταστροφή εντός σου, δεν υπάρχει υπευθυνότητα», δεν υπάρχει απάντηση. «Για να μεταδοθεί μια ζωή μέσα στο χάρισμα που μας δόθηκε πρέπει να ζούμε τη μεταστροφή: όχι προς εμένα [το επαναλαμβάνει], αλλά προς αυτό που μου έχει ειπωθεί [και δοθεί]» (L. Giussani, «Avvenimento e responsabilità», ό.π., σσ. VII-VIII).

Εδώ εμφανίζεται όλη η προσφορά του Τζιουσάνι προς εμάς, γιατί προκειμένου να καταλάβουμε αυτά που λέει δεν επιμένει με μία εξήγηση, αλλά μας προτείνει μία πορεία: «Εγώ θα ήθελα να διανύσετε την πορεία χάρη στην οποία όλα αυτά που λέω ανέβλυσαν, γεννήθηκαν εντός μου» (ό.π., σ. VIII). Ως εκ τούτου, για να αποφύγουμε να μετατρέψουμε αυτά που λέει σ’ αυτό που εμείς έχουμε στο νου μας ή στην ερμηνεία μας, πρέπει να μάθουμε να ταυτιζόμαστε με τον τρόπο με τον οποίο τα πράγματα γεννήθηκαν στον δον Τζιουσάνι, ώστε αυτά να μπορούν να γεννηθούν και εντός μας σήμερα –όπως αυτά τα πράγματα σήμερα; από ζητά το παιδί της Φοιτητικής Νεολαίας. Μόνο όταν αυτά που μας έλεγε συμβαίνουν εκ νέου μπορούμε να τα καταλάβουμε δίχως να πραγματοποιούμε περιορισμούς. Συνεπώς, πώς μπορούν να συμβούν πού γεννιούνται; Πώς

μπορούμε σήμερα να διανύσουμε ξανά την πορεία μέσω της οποίας εκείνα τα πράγματα ανέβλυσαν εντός του; Πού συμβαίνουν σήμερα τα πράγματα που μας έλεγε;

6. ΤΟ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΜΟΝΙΜΗ ΠΗΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Μια «νέα γνώση προϋποθέτει [σε αντίθεση με αυτό που πίστευε ο Καντ] [...] το να είναι κανείς σε συγχρονισμό με το γεγονός που τη γεννά και διαρκώς τη στηρίζει». Επωμένο με τα λόγια του Davide: «Ενέχει την πλήρη εξάρτηση». Καθότι όλα μας δίνονται. Ο δρόμος για να ζήσουμε αυτά που λέμε δεν είναι το «το ξέρω ήδη και τώρα το χειρίζομαι εγώ με τη νοημοσύνη μου και τον κόπο μου». Δεν θα μπορούσαμε να επιπλήξουμε τον Τζιουσάνι για το γεγονός ότι δεν μας προειδοποίησε: η νέα γνώση εδραιώνεται εντός μας μονάχα αν είμαστε «σε συγχρονισμό με το γεγονός που τη γεννά και διαρκώς τη στηρίζει». Και «επειδή αυτή η πηγή δεν είναι μια ιδέα, αλλά ένας τόπος, μια ζώσα πραγματικότητα, η καινοφανής κρίση είναι εφικτή μόνο μέσα από μια συνεχή σχέση με αυτή τη [ζώσα] πραγματικότητα, δηλαδή με την ανθρώπινη φιλία που επεκτείνει στο χρόνο το αρχικό Γεγονός» (L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nellastoria del mondo*, Rizzoli, Μιλάνο 1998, σ. 75).

Ο δον Τζιουσάνι δεν σταμάτησε ποτέ να μας δείχνει την πορεία: «Τα πράγματα που κατανοούμε, πράγματι, δεν τα κατανοούμε γιατί καθόμαστε σε ένα τραπέζι και ετοιμάζουμε ένα πρόγραμμα σπουδών για να τα κατανοήσουμε, δεν τα εμπεδώνουμε ως αποτέλεσμα ενός σχεδίου μελέτης [“τώρα έχω τα κείμενα, είναι δική μου υπόθεση”]: τα εμπεδώνουμε αν εισχωρούμε σαν παιδιά στην ιστορία του Θεού στη ζωή μας, στην ιστορία μέσω της οποίας Εκείνος θέλει να γκρεμίσει εξ ολοκλήρου όλες τις πόρτες μας, καθόσον είμαστε πλασμένοι από Αυτόν» (L. Giussani, *Una strana compagnia*, ό.π., σ. 140). Η πορεία είναι απλή, όπως μου γράφει αυτή η φίλη μας: «Αντιλαμβάνομαι ότι

όσο περισσότερο παίρνω στα σοβαρά την υπόθεση δουλειάς που μου προτείνει το κίνημα, τόσο περισσότερο βλέπω τα πράγματα γύρω μου διαφορετικά, πιο βαθιά, αληθινά».

Η ο Θεός των σκέψεών μας ή ο Θεός της ιστορίας: είναι εμπρός σ' αυτή την εναλλακτική που βρίσκεται ο καθένας από μας. Δεν είναι ένα πρόβλημα μεγαλύτερης ή μικρότερης ικανότητας, διότι σ' αυτό το επίπεδο του ζητήματος οι *επιδόσεις* μας δεν αρκούν. Πρόκειται για ένα πρόβλημα διευθέτησης, μεθόδου. Το ενθυμίσαμε αυτό πολλές φορές εφέτος, κάνοντας αναφορά στον Ανώνυμο. Και αυτούς τους τελευταίους καιρούς το σημειώσαμε με εκείνη την πολύτιμη φόρμουλα του don Τζιουσάνι σχετικά με την «ξεχωριστή ιστορία» που δεν θα κουραστώ ποτέ να επαναλάβω: είναι μια «ξεχωριστή ιστορία [...] ο ακρογωνιαίος λίθος της χριστιανικής αντίληψης του ανθρώπου, της ηθικότητάς του, στη σχέση του με το Θεό, με τη ζωή, με τον κόσμο» (L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo*, ό.π., σ. 82).

Αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση μπροστά στην οποία βρίσκεται ο καθένας από μας. Όπως μου γράφει ένας φίλος που είχε φύγει από το κίνημα και έμεινε μακριά επί τριάντα χρόνια. Αν δεν το κάνατε ακόμη, μπορείτε να διαβάσετε το γράμμα του στο *Tracce* του Σεπτεμβρίου. Αφού εξιστόρησε τα δρώμενα της ζωής του, διαβεβαιώνει: «Πολλά καταπέφτουν πάνω μας. Το να σηκωνόμαστε το πρωί γίνεται πιο δύσκολο και ούτε τα “θαυματοουργά” χάπια των αντικαταθλιπτικών δεν φαίνεται να έχουν δράση. Είσαι κάτω από το βάρος των πραγμάτων που περνούν. Αρχίζεις να σκέφτεσαι ότι τα ωραία της ζωής είναι ήδη παρελθόν και ότι [τώρα] δεν μένουν πολλά. Τώρα δεν φτάνει πλέον η προσπάθειά μου, η *επίδοσή* μου, [...]. Αφού φτάσαμε σ' αυτό το σημείο, η ζωή γίνεται απλή: ή ο Χριστός έχει το αρχικό γράμμα μικρό, δηλαδή είναι ο θεός μου, που λυγίζω στη θέλησή μου και στη νοημοσύνη μου, και τότε απλώς κοροϊδευόμαστε· ή ο Θεός είναι ο Θεός της ιστορίας [...]. Δεν επιστρέψαμε [μιλά για τον

εαυτό του και τη γυναίκα του] [...] γιατί είμαστε ικανοί. Επιστρέψαμε γιατί Κάποιος μας θέλησε ξανά σπίτι» («Tornare a casa dopo trent' anni», *Tracce*, n. 8/2017, σ. 9). Επέστρεψαν γιατί συνέβη ξανά η αρχή, μέσω της συνάντησης με έναν από μας, στον τόπο, στη ζώσα πραγματικότητα του λαού μας. Το βλέπουμε συνεχώς.

Γι' αυτό επιμένω πάντοτε με το πρόσωπο του Ανώνυμου, γιατί η νέα γνωριμία του εαυτού του, της Λουκίας, της ζωής και όλης της πραγματικότητας που τον κατέλαβε, γεννήθηκε εντός του από το γεγονός της σχέσης με τον καρδινάλιο Φρειδερίκο. Εάν δεν του είχε συμβεί εκείνο το συμβάν, που τον κατέστησε πνευματικά φτωχό, όλα τα υπόλοιπα δεν θα αρκούσαν. Δεν είναι ότι δεν συνειδητοποιούσε σαφώς πως διέπραττε κάτι κακό και πως δεν είχε ενοχές. Το ήξερε, αν και όχι κατά βάθος, αλλά δεν αρκούσε προκειμένου να μπορέσει να βγει από εκείνη την κατάσταση του.

Εν συντομία, ο Ανώνυμος μας θυμίζει ποια είναι η στάση γνησιότητας που μας δίνεται εκ νέου μέσα στη συνάντηση με το Χριστό και μας υπενθυμίζει, επίσης, ότι η μέθοδος της πηγής, της αρχής, είναι η ίδια με εκείνη της συνέχειας: δεν είναι ότι ο χριστιανισμός συμβαίνει, για να το πούμε έτσι, μια για πάντα και μετά από αυτό εγώ «το ξέρω» και έτσι η εξέλιξη είναι στα χέρια μου, αλλά είναι κάτι που μου ξαναδίνεται πάντα, είναι ένα βλέμμα που μου ξαναπροσφέρεται τώρα.

Να λοιπόν με ποιον τρόπο ο don Τζιουσάνι περιγράφει το βήμα που πρέπει να κάνουμε: «Ο τρόπος με τον οποίο προκύπτει το κριτήριο για να κρίνουμε [...] [υποδηλώνεται] από τη λέξη *βλέμμα*. Αυτό σημαίνει ότι στεκόμαστε εμπρός στο γεγονός που συναντήσαμε δίχως να ακρωτηριάζουμε, σε κάποιο σημείο, την ειλικρίνεια του βλέμματος [γιατί όταν παύουμε να Τον κοιτάζουμε, βυθιζόμαστε, όπως συνέβη στον Πέτρο] [...]. Είναι μία ειλικρίνεια του βλέμματος προς το γεγονός αυτό που επιτρέπει να γεννηθεί εντός μας το καινοφανές κριτήριο κρίσης και που αποτρέπει να υποστούμε τα

κριτήρια του “κόσμου”» (L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo*, ό.π., σ. 76). Διαφορετικά, θα νομίζουμε ότι θα δημιουργήσουμε μία νέα κουλτούρα, αλλά στην πραγματικότητα θα επαναλάβουμε απλώς αυτό που ισχυρίζεται ο κόσμος.

Από πού φαίνεται αν το Γεγονός είναι παρών στη ζωή μας; Εάν μας καθιστά περισσότερο πνευματικά φτωχούς. Εάν, δηλαδή, εμείς σήμερα θα φύγουμε από εδώ περισσότερο φτωχούς στο πνεύμα, εάν θα έχουμε μεγαλύτερη επιθυμία – όπως ο Ανώνυμος– να μείνουμε εκεί, επίμονα, μπροστά στην πόρτα του Μυστηρίου, του σύγχρονου, ενσαρκωθέντος Μυστηρίου, που συμβαίνει τώρα διαμέσου των προσώπων της κοινότητάς μας και που για εκείνον περνούσε μέσω του προσώπου του καρδινάλιου Φρειδερίκο.

Αυτή είναι η ωριμότητα που μας επιτρέπει να μην χάσουμε την πηγή: η όλο και σαφέστερη επίγνωση ότι αυτό που μας σώζει είναι ένας Άλλος, η επίγνωση, δηλαδή, της εξάρτησής μας, η εκ νέου αφύπνιση εκείνης της γνησιότητας, εκείνης της υπέρτατης πνευματικής φτώχειας που το γεγονός του Χριστού γεννά εντός μας και στην οποία μας παραπέμπει ο Πάπας στην επιστολή που μας έγραψε με το πέρας του Ιωβηλαίου Έτους της Ευσπλαχνίας (την μελετήσαμε στις Ασκήσεις της Αδελφότητας). Εκείνη η πνευματική φτώχεια, που μας καθιστά πρόθυμους για Εκείνον, είναι η ένδειξη της «επέλευσής» του, η ένδειξη ότι το Γεγονός συμβαίνει τώρα σε μένα. Όπως μαρτυρά αυτό το άτομο που μου γράφει: «Από χθες έχω στα χέρια μου το πάσο για να συμμετάσχω στην Ημερίδα έναρξης... Τι πρόκληση αποτελεί ο τίτλος από μόνος του: “Στην αρχή δεν υπήρξε έτσι!”, και αμέσως αναρωτιέμαι ποια θέση έχει ο Χριστός μέσα στις μέρες μου, όχι από αύριο, μα ήδη τώρα που μου προσφέρεται μία άλλη μέρα ως ευκαιρία αναγνώρισης και μαρτυρίας».

«Φίλοι μου – ποτέ δεν χρησιμοποίησα τη λέξη “φίλοι” τόσο συνειδητά όσο τώρα [και εγώ σας την επαναλαμβάνω εξίσου συνειδητά: “Φίλοι μου”]–, πρέπει να ακολουθήσουμε αυτή

την πορεία, όλοι εσείς που είστε εδώ, είστε εδώ γιατί κληθήκατε σ’ αυτή την πορεία. Θα αγαπάτε περισσότερο τη γυναίκα σας, θα αγαπάτε περισσότερο τους φίλους σας, τα παιδιά σας, θα ξέρετε τι σημαίνει να ελεείτε, να συγχωρείτε, να θυσιάζετε για να κτίσετε ώστε οι άλλοι να είναι καλύτερα, θα ξέρετε να είστε ανθρωπίνι, θα είστε πιο ανθρωπίνι.«Οποιος με ακολουθεί θα έχει την αιώνια ζωή», η οποία είναι Εκείνος, η σχέση με Εκείνον (L. Giussani, *In cammino*. 1992-1998, BUR, Μιλάνο 2014, σσ. 226-227). Ο δον Τζιουσάνι δεν μετακινείται ούτε βήμα! Η αιώνια ζωή είναι ο Χριστός, η σωτηρία είναι Εκείνος. Και μόνο αν μένουμε δεμένοι με Αυτόν σε αυτή την πορεία μπορούμε να δούμε τις σχέσεις να ανθίζουν και να κτίζουμε, να είμαστε ανοιχτοί στις ανάγκες, δηλαδή να είμαστε όλο και περισσότερο ανθρωπίνι.

Είναι μέσα από τη σχέση με Εκείνον που μπορούμε να βιώνουμε το εκατονταπλάσιο: «Η ανθρωπιά που έχετε εντός σας θα ανθίσει εκατό φορές, εκατό φορές περισσότερο από τους άλλους, και τίποτα δεν θα την αποσυνθέσει, τίποτα δεν θα την αναστατώσει μέχρι να την φοβίσει, δεν θα φοβάστε τίποτα» (ό.π., σ. 227), ενώ τα πάντα αποσυντίθενται μόλις αποχωριζόμαστε από Εκείνον.

Το γεγονός του Χριστού παραμένει στην ιστορία και καθίσταται ορατό σήμερα με τον τρόπο που Εκείνος επέλεξε: «Η κοινότητά μας είναι ο τόπος όπου αυτή η παρουσία “είναι”, όπου αναγνωρίζεται και αγαπάται με μεγαλύτερη ευκολία, όπου αυτή η παρουσία συγχωρεί τα πάντα. Χάρη σ’ αυτή ακριβώς τη συγχώρεση δεν μπορούμε πια να μείνουμε με σταυρωμένα χέρια, γι’ αυτό και θέλουμε να κάνουμε κάτι καλό, να πράττουμε το αγαθό για μας και τους άλλους» (ό.π., σ. 228). Οι διαστάσεις της χριστιανικής εμπειρίας (πολιτισμός, προσφορά, αποστολή) πηγάζουν έτσι από την πηγή που είναι η πίστη. Δεν είναι αποχωρισμένες (όπως ήθελε ο Καντ), αλλά ενωμένες ήδη από την αρχή, είναι έκφραση της αρχής. Εξ ου και είμαι περιέργος να δω ποια δημιουργικότητα θα αναβλύσει από αυτή την επανάκτηση της πηγής, αν εμείς ακολουθήσουμε

την πρόσκληση του don Τζιουσάνι, και πώς θα απαντήσουμε στην ανάγκη που θα βρούμε στους χώρους μας, για το καλό όλων. Ποιος ξέρει τι καινοτομία ζωής θα αποκαλυφθεί μπροστά μας, όπως συνέβη αυτό το καλοκαίρι σε πολλές διακοπές (το έλεγε ήδη ο Davide) ή όπως συμβαίνει τώρα μεταξύ των φοιτητών, όπως θα μπορούσατε να διαβάσετε στο *Tracce!*

Και ποια είναι η μορφή αυτού του «είμαστε για»; Η μαρτυρία. «Το καθήκον της ζωής [μας] είναι να μαρτυρούμε αυτή την παρουσία, να την αναγνωρίζουμε και να τη μαρτυρούμε», (ό.π.) – δεν έχουμε μεγαλύτερο θησαυρό στα χέρια μας από αυτή την Παρουσία– όχι τυπικά, όχι ως ένα ήδη γνωστό, «απονευρωμένο» πράγμα, αλλά ως την ωφελιμότερη απάντηση στις ανάγκες της ζωής. Το κίνημα γεννήθηκε για να μπορούμε να βιώσουμε αυτή την απάντηση, και η σαφέστερη ένδειξη αυτής της εμπειρίας είναι η αγαλλίαση.

Τελειώνω με το κάλεσμα που μας προτείνει ο don Τζιουσάνι: «Το γεγονός του Χριστού έχει σχέση με το τώρα, τόσο που το αλλάζει αποτελεσματικά, πιο αποτελεσματικά από όλους τους κοινωνικούς πόρους που μπορεί να φανταστεί κανείς, γιατί η λέξη “χαρά” ή “αγαλλίαση” [που πολλές φορές λείπει εντός μας], δεν δύναται να εξασφαλιστεί από κανέναν καινούριο κοινωνικό πόρο [δεν είναι το αποτέλεσμα από κάτι που κάναμε εμείς]. Το υπέρτατο καθήκον του πιστού, του πρωταγωνιστή της ιστορίας αυτού του νέου λαού, είναι ακριβώς να αποδεικνύει, να μαρτυρά την αλήθεια του γεγονότος του Χριστού διαμέσου μιας αγαλλίασης που παραμένει ακόμα και στις χειρότερες περιστάσεις της ζωής, εφόσον η αγαλλίαση συνιστά την εξαιρετική, υπέρτατη έκφραση μιας επερχόμενης αλλαγής, μιας αλλαγής που αποκαλύπτει μια νέα οντολογία» (L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo*, ό.π., σ.

179). Δεν υπάρχει μεγαλύτερη πρόκληση από αυτή, δεν υπάρχει γοητευτικότερη περιπέτεια από αυτή, ιδίως σε αυτή την ιστορική εποχή. Τίποτα, επομένως, δεν είναι περισσότερο πολύτιμο και επιθυμητό από το να συμβαίνει εντός μας ένα βλέμμα ως ελεύθερους ανθρώπους, για να χρησιμοποιούμε τα λόγια του Πεγκύ. Σήμερα δεν υπάρχει καμία ιδέα η συνήθεια που να μπορεί να διανύσει την πορεία. Όλα στηρίζονται πάνω στην ελευθερία. Ας ζητήσουμε στον Κύριο αυτό το βλέμμα ως ελεύθερους ανθρώπους, το οποίο βλέμμα θέλει να ανήκει στο Χριστό για το μοναδικό λόγο για τον οποίο μπορούμε να αποφασίζουμε να ανήκουμε σε Αυτόν σήμερα: γιατί είναι ο Μόνος που αντιστοιχεί στην προσμονή της καρδιάς μας.

Γι’ αυτό, ας ευχηθούμε ο ένας στον άλλον να είμαστε πιστοί σ’ αυτή την επίγνωση του παρόντα Μυστηρίου, που ο don Τζιουσάνι μας μαρτύρησε μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του και που σήμερα μας υπενθυμίζει διαρκώς ο Πάπας Φραγκίσκος, με την πρόσκλησή του να επιστρέψουμε στο ουσιώδες. Δεν θα είναι οι ενέργειές μας ή οι ικανότητές μας αυτές που θα δημιουργήσουν κάτι πραγματικά καινούριο, αληθινό, πλήρες, παρά μόνο ο Κύριος, εάν θα θελήσει να

χρησιμοποιήσει ακόμα το μικρό μας καθημερινό «ναι» για να εξακολουθεί να γεννά αυτό τον λαό ως ένδειξη ελπίδας για όλους.

Δράττομαι αυτής της ευκαιρίας της Ημερίδας έναρξης του νέου έτους για να υπογραμμίσω πόσο σημαντικό είναι να έχουμε ιδιαίτερη μέριμνα για κάποιες χειρονομίες και βασικά εργαλεία για τη διαπαιδαγώγηση και τη ζωή του κινήματος στις κοινότητές μας. Σήμερα θα επισημάνω δύο, μεταξύ άλλων.

Η **προσευχή**: χρειάζεται να αναγνωρίσουμε (όπως έλεγε και ο φοιτητής προηγουμένως) τι είναι αυτό που μας κάνει να ξαναρχίσουμε, τι

9

**«Δίχως σιωπή
Εκείνος δεν
δύναται να
εισδύσει στη ζωή.
Δεν αυξάνεται ο
ενθουσιασμός για
την παρουσία
Του»**

6

είναι αυτό που μπορεί να κάνει ο Κύριος, εάν εμείς δίνουμε χρόνο σ' αυτή τη μοναδική σχέση που μας αναγεννά ακατάπαυτα, ξεκινώντας από τα γεγονότα που συμβαίνουν στη ζωή. Διότι η χριστιανική προσευχή δεν είναι τίποτε άλλο παρά μνήμη: η Θεία Ευχαριστία, καταρχάς, είναι η ισχυρότερη χειρονομία μνήμης με την πιο στενή της έννοια, η οποία βιώνεται ως ένα γεγονός που συμβαίνει τη στιγμή που τελείται. Όμως, για να καρποφορήσει αυτό μέσα μας χρειάζεται να γίνει όλο και πιο συνήθης η σιωπή, ώστε να προσφέρουμε στον εαυτό μας το χρόνο για να επανέλθουμε σε κάποια πράγματα· διαφορετικά, η κοινή νοοτροπία εξαπλώνεται. Δίχως σιωπή Εκείνος δεν δύναται να εισδύσει στη ζωή. Η Παναγία φύλαττε τα πάντα στην καρδιά της και πολλές φορές η καρδιά μας είναι γεμάτη απ' όλα εκτός από Εκείνον, όπως βλέπουμε. Γι' αυτό δεν αυξάνεται ο ενθουσιασμός για την παρουσία Του. Αν δεν έχουμε χρόνο γι' αυτή τη σχέση, γι' αυτή τη μνήμη, όλα τα υπόλοιπα θα πληρώσουν τις συνέπειες. Θα πνιγούμε. Θα μπορούμε να κάνουμε τα πάντα, χωρίς να εμφανίζεται η αγαλλίαση στα πρόσωπά μας. Γιατί λείπει Εκείνος. Δεν είναι οι πράξεις μας αυτό που μας αγάλλει, αλλά αυτή η μοναδική σχέση με το Χριστό που ύστερα επεκτείνεται σε όλη την υπόλοιπη μέρα. Δεν είναι μια εναλλακτική προς τη δράση: το θέμα είναι να εισδύει εκείνη η σχέση σε όλα αυτά που πράττουμε· ειδάλλως, όλες οι ενέργειές μας δεν θα καταστήσουν τη ζωή γεμάτη και χαρούμενη.

Το **τραγούδι**: ας μεγαλώσει το πάθος για το τραγούδι· η επιθυμία να τραγουδάμε όλο και καλύτερα μαζί είναι μια τάση που δεν πρέπει να χάσουμε. Όλοι αντιλαμβανόμαστε πόσο μας βοηθά το να τραγουδάμε μαζί. Ο δον Τζιουσάνι κατάφερε να μας μεταδώσει τη γοητεία του να τραγουδούμε μαζί σε τέτοιο βαθμό, που όταν κάποιος τραγουδά από μόνος του για λόγους επίδειξης μας φαίνεται άκρως αβάσταχτο.

Αν χάνουμε αυτή την τάση, χάνουμε κάτι το ουσιαστικό. Γι' αυτό, οφείλουμε να δώσουμε στον

εαυτό μας το χρόνο για να φροντίσουμε το τραγούδι και τις πρόβες του τραγουδιού στις κοινότητες μας, ώστε να μπορούμε να μεταδώσουμε έναν συγκεκριμένο τρόπο να τραγουδούμε.